

Baltazar Alapić – slavonski podban i gospodar Velikog Kalnika

OZREN BLAGEC

Gradski muzej Križevci
Tome Sermagea 2, Križevci
ozren.gmk@gmail.com

Stručni rad

Professional paper

Primljeno/Received: 5.09.2017.

Prihvaćeno/Accepted: 31.10.2017.

Autor u članku, na temelju do sada objavljenih istraživanja i izvora, obrađuje porijeklo, biografiju, obiteljske odnose, posjede, vojničku karijeru te Alapićev utjecaj na stanovnike naselja Brezovica, danas Kalnik, smještene na njegovom najznačajnijem posjedu Veliki Kalnik, po kojem će on i njegovi nasljednici nositi naziv Velikokalnički.

Ključne riječi: Alapići, Baltazar Alapić, Veliki Kalnik, podban, jajački ban, Turopolje

Dosadašnja istraživanja

Hrvatska i mađarska historiografija do sada su objavile dva kraća priloga o Baltazaru Alapiću. Autor prvoga je Mladen Švab koji je u okviru prvoga sveska Hrvatskog biografskog leksikona objavio članke o obitelji Alapić,¹ Baltazaru Alapiću,² te Baltazarovom sinu Ivanu³ i unuku Gašparu Alapiću.⁴ Švab se oslanja na do tada objavljene izvore i literaturu, dajući osnovne informacije o porijeklu obitelji Alapić, te njezinim najznačajnijim članovima, među koje svakako spada i Baltazar Alapić.

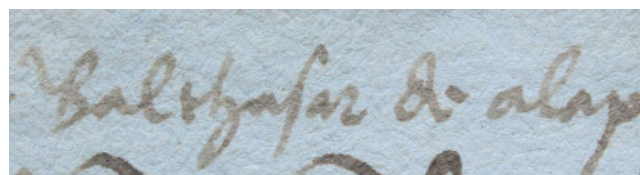
U novije vrijeme Baltazarom Alapićem bavio se mađarski povjesničar Tamás Pálosfalvi u svojoj doktorskoj dizertaciji *The nobile elite in the County of Kőrös (Križevci) 1400 – 1526*. (Plemićka elita u Križevačkoj županiji 1400 – 1526.) iz 2012.,⁵ koja je u preuređenom izdanju 2014. objavljena kao zasebna monografija pod istim naslovom.⁶ Tekst koji se odnosi na Baltazara Alapića u oba izdanja je identičan. Pálosfalvi se u

svome radu koristio prvenstveno mađarskom arhivskom građom te u mađarskoj objavljenom literaturi koja na neki način spominje Baltazara Alapića i obitelj Alapić, dok nažalost hrvatska arhivska građa nije iskorištena u potpunosti.

Porijeklo obitelji Alapić

Obitelj Alapić porijeklom je iz Ugarske, gdje se javlja tijekom 13. stoljeća, sa središtem u mjestu Alap u županiji Fejér. Obitelj se u povijesnim izvorima pojavljuje pod imenima Alapi, Alapy, Alaphy, Allaphy, Alapić...⁷

Početkom 15. stoljeća Stjepan Alapić bio je dio pratnje kralja Sigismunda Luksemburškog, na krunidbi

Sl. 1 Detalj isprave iz Gradskog muzeja Križevci s imenom Baltazara Alapića (Gradski muzej Križevci, GMK-6285-4)

Fig. 1 Detail of a charter from the City Museum of Križevci with the name of Baltazar Alapić (City Museum of Križevci, GMK-6285-4)

1 Mladen Švab, Alapić, u: *Hrvatski biografski leksikon 1*, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983., str. 50.

2 Mladen Švab, Alapić, Baltazar, u: *Hrvatski biografski leksikon 1*, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983., str. 50.

3 Mladen Švab, Alapić, Ivan u: *Hrvatski biografski leksikon 1*, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983., str. 51.

4 Mladen Švab, Alapić, Gašpar, u: *Hrvatski biografski leksikon 1*, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983., str. 50–51.

5 Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Kőrös (Križevci), 1400-1526*, Budapest, 2012. Radnja se može preuzeti s www.etd.ceu.hu/2012/mpfpat01.pdf (pristupljeno 16.08.2017.).

6 Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Kőrös (Križevci), 1400-1526*, Budapest: MTA Bölcsészettudományi

Kutatatóközpont Történettudományi Intézet, 2014., str. 52–56. (u ovom članku koristit ćemo ovo izdanje).

7 Švab, Alapić, str. 50; Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Kőrös (Križevci), 1400-1526*, str. 52 i 428.

u Rimu. Uspon Alapića na prostoru današnje Hrvatske, odnosno srednjovjekovne Slavonije, započinje sredinom 15. st. s Andrijom Alapićem, koji je oženio Margaretu, kćerku Ladislava Batthyányja, adoptirao njeno prezime i započeo obiteljsku lozu pod nazivom Batthyány od Alapića, preuzevši pritom posjede koje je naslijedila njegova supruga Margareta u svoja dva prijašnja braka. S Margaretom je Andrija Alapić imao sinove Stjepana i Benedikta, dok je Baltazar Alapić vjerojatno rođen u braku Andrije Alapića s nekom drugom ženom, koji je Andrija sklopio prije ili poslije braka sa Margaretom Batthyány.⁸

Dok Tamás Pálosfalvi smatra Andriju Alapića ocem Baltazara Alapića, drugi Baltazarov biograf, Mladen Švab, kao njegova oca navodi pak Ivana Alapića.⁹

Kao što nisu točno poznati roditelji Baltazara Alapića upitna je i točna godina njegova rođenja, no okvirno bismo mogli uzeti da je rođen između 1455. i 1465., na nama nepoznatom mjestu.

Obiteljski odnosi Baltazara Alapića

Baltazar Alapić ženio se tri puta. Prva žena bila mu je Katarina, kćerka zagrebačkog trgovca, s kojom je imao kćerku Barbaru. Po drugi puta se oženio s Barbarom Swampek, porijeklom iz Ljutomera u Sloveniji, a treća supruga bila je Helena Sárkány, koja ga je i nadživjela. Osim kćerke iz prvoga braka, u ostalim je brakovima imao i sinove Jurja, Ivana i Urbana, te kćerku Katarinu, koja je po svemu sudeći bila Ivanova sestra. Ivana i Katarinu dobio je u drugom ili trećem braku, a tko su majke Jurja i Urbana nije poznato.¹⁰

Većinu posjeda Baltazara Alapića naslijedio je sin Ivan, zemaljski kapetan, koji se istaknuo u borbama protiv Osmanlija sredinom 16. stoljeća, i koji je bio otac budućeg hrvatskog bana Gašpara Alapića.¹¹

Također valja istaknuti da početkom 16. stoljeća, kada Baltazar Alapić od bana Ivaniša Korvina dobiva utvrdu Veliki Kalnik, obitelj Alapić uz svoje prezime počinje koristiti pridjev Velikokalnički (*de Nagykalnek*).

Baltazar Alapić kao slavonski podban

Baltazar Alapić je u nekoliko navrata krajem 15. i u prva dva desetljeća 16. stoljeća obnašao funkciju podbana Slavonije, uglavnom sa sudrugovima, a najmanje jednom prilikom i sam.¹²

Prvi ga puta kao podbana nalazimo 1497. godine, u vrijeme banovanja Ivaniša Korvina, kada je položaj dijelio s Marčinkom (Martinom) Predrihóijem,¹³ o čemu svjedoči i isprava od 6. travnja 1497. izdana u mjestu Rupa.¹⁴

Tijekom 1498. bansku stolicu, na kraće vrijeme, od Ivaniša Korvina preuzima Juraj Kaniški. No, povratkom Korvina na mjesto slavonskog bana, Baltazar Alapić, vjerojatno već krajem 1498., ponovno postaje podbanom. Prema Pálosfalviu Alapić je od 27. 12. 1498. do 25. 02. 1500. na mjestu podbana bio s Marčinkom (Martinom) Predrihóijem, od 21. 07. 1500. do 03. 05. 1502. s Petrom Bočkajem (Bocskey), i od 13. 08. 1502. do 03. 11. 1504. s Bernardom Turocijem (Thuroczy).¹⁵ Alapić se također spominje kao podban u ispravi izdanoj 6. svibnja 1502. u Križevcima.¹⁶ Kako je Petar Bočkaj umro u prvoj polovici 1502. godine,¹⁷ Alapić se vjerojatno jedno vrijeme u podbanskoj stolici nalazio sam, sve dok ban Korvin na upražnjeno mjesto nije imenovao Bernarada Turocija.

Ivaniš Korvin umire u Krapini 12. listopada 1504.,¹⁸ a novim slavonskim banovima postaju Andrija Bot od Bajne (Both de Bayna) i Marko Mišljenović od Kamička zvani Horvat. Novi banovi imenuju i nove podbanove, Vitalija Garažda od Kamarca i Eliju Bošnjaka od Businca, no nejasno je kada novi banovi stupaju na dužnost. Pálosfalvi

8 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, 52–53.

9 Švab, Alapić, Baltazar, str. 50.

10 Švab, Alapić, Baltazar, str. 50; Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, 55–56.

11 O Ivanu Alapiću i Gašparu Alapiću opširnije: Švab, Alapić, Ivan, str. 51 i Švab, Alapić, Gašpar, str. 50–51.

12 Pálosfalvi navodi da je u pet navrata Alapić bio ban s još jednim podbanom dok je 1514. podbansku funkciju obnašao sam (Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, 425–426).

13 Pálosfalvi na jednom mjestu (str. 54) navodi da su Marčinko i Alapić imenovani podbanovima već krajem 1496., dok na drugom mjestu (str. 425) navodi da su podbanovima bili između 9. siječnja i 31. prosinca 1497. (Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, str. 54 i 425).

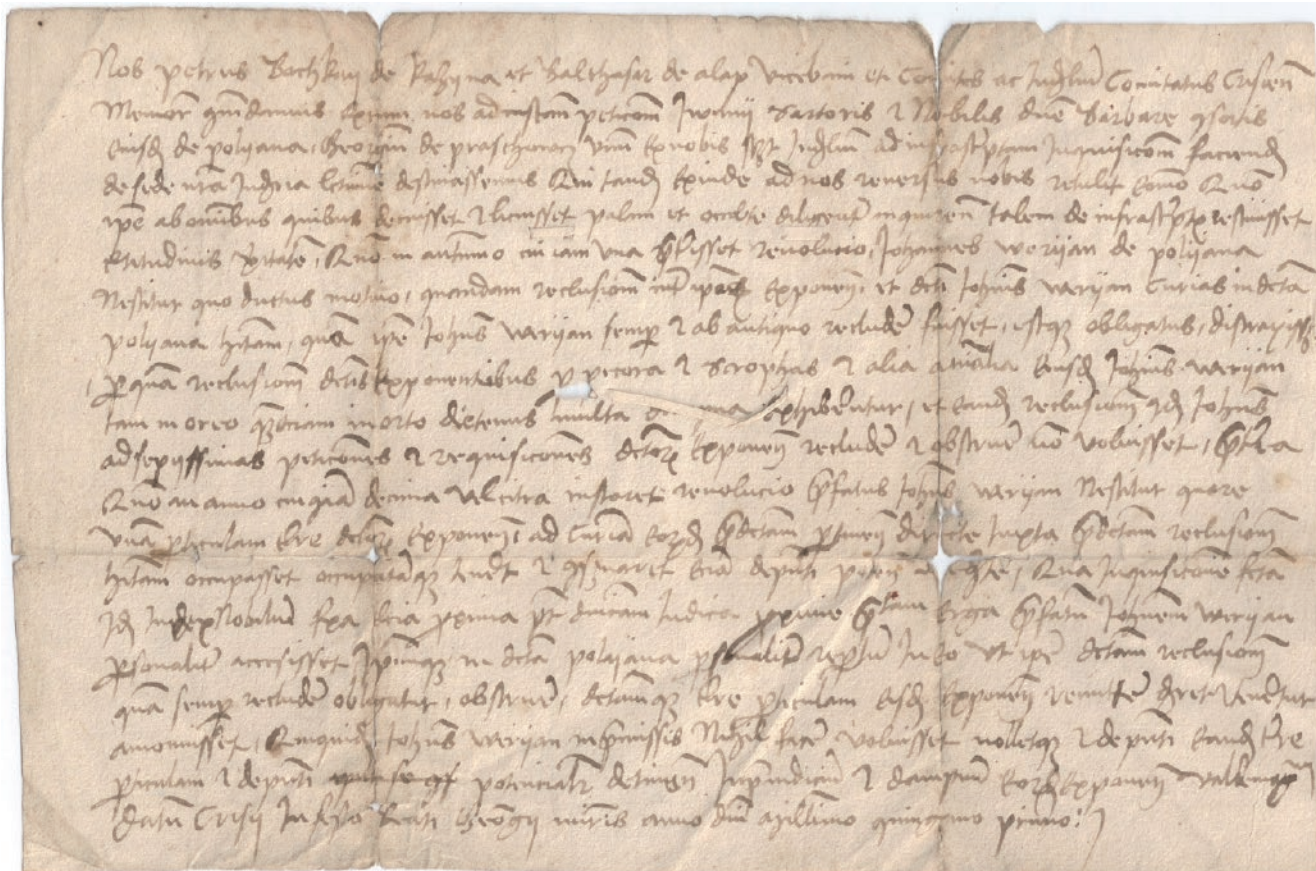
14 Emilij Laszowski, *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja, svezak II.*, Zagreb, 1905., str. 176. (isprava br. 125.)

15 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, str. 426.

16 Jakov Stipišić, Miljen Šamšalović, *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije (nastavak – do smrti kralja Vladislava II.)*, *Zbornik odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti JAZU*, Zagreb, 1961., str. 505. (regesta 3630.)

17 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, str. 82.

18 Ferdo Šišić, *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, Zagreb: Matica Hrvatska, 1962., str. 239.

Sl. 2 Isprava iz 1501. godine u kojoj se kao slavonski podbanovi navode Petar Bočkaj i Baltazar Alapić (Gradski muzej Križevci, GMK-6285-4)

Fig. 2 Charter from 1501 in which Petar Bočkaj and Baltazar Alapić are mentioned as vicebans of Slavonia (GMK-6285-4)

navodi da su imenovani već 4. veljače 1505.,¹⁹ no dvije isprave u svibnju i srpnju 1505. u Križevcima, kao podbanove i dalje navode Baltazara Alapića i Bernarda Turocija.²⁰

Dolaskom na bansku stolicu Petra Berislavića 1513. godine, Baltazar Alapić po treći puta postaje slavonskim podbanom, vjerojatno krajem 1513. ili početkom 1514. Najprije će u podbanskoj stolici sjediti sam, a od sredine 1515., pa vjerojatno do sredine 1518. godine, zajedno s Baltazarom Batthyányjem.²¹

Baltazar Alapić je u tri navrata na mjestu slavonskog podbana proveo nešto više od deset godina. Istovremeno s obnašanjem funkcije podbana bio je i županom Zagrebačke i Križevačke županije.²²

Baltazar Alapić i ratovi protiv Osmanlija

Kraj 15. i početak 16. stoljeća prostor Kraljevine Slavonije obilježili su brojni upadi manjih ili većih osmanlijskih vojnih odreda koji su prvenstveno imali zadatak pljačke i zastrašivanja stanovništva. U obrani od takvih provala važnu ulogu imale su brojne, veće ili manje, utvrde, rasprostranjene po čitavom kraljevstvu i opremljene manjom ili većom profesionalnom vojnom posadom kojoj je na čelu bio kapetan ili kaštelan utvrde.

Već smo naveli da Baltazar Alapić potječe iz obitelji nižega plemstva koja je tek u prethodnoj generaciji pristigla u Slavoniju i počela stjecati prve posjede. Alapić je u mladosti težio da zadobije i građanski status, o čemu svjedoči činjenica da je njegova prva supruga Katarina bila kćerka zagrebačkog trgovca, a i on sam se u jednoj ispravi iz 1492. godine navodi kao kapetan Medvedgrada

19 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci)*, 1400-1526, str. 426.

20 Stipišić, Šamšalović, *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije*, 1961., str. 517 (regesta 3774.) i 518 (regesta 3779.)

21 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci)*, 1400-1526, str. 55 i 426.

22 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci)*, 1400-1526, str. 425-426. U ispravama se Alapić navodi kao podban i

župan Zagrebačke županije ili kao podban i župan Križevačke županije, ovisno o tome sudjeluje li u rješavanju sporova između plemića u Zagrebačkoj, odnosno Križevačkoj županiji.

Sl. 3 Oстаци utvrde u Jajcu (snimio Ozren Blagec)

Fig 3. Remnants of the Jajce fortress (photographed by Ozren Blagec)

i građanin Zagreba,²³ što znači da je u Zagrebu posjedovao i kuću ili neku drugu nekretninu, jer je to bio uvjet za stjecanje građanskog prava. Izgleda da je Alapić bio osoba od velikog povjerenja Ivaniša Korvina, pa dolaskom Korvina na mjesto hercega Slavonije započinje Alapićeve vojnička karijera. Najprije ga susrećemo kao kapetana utvrde Medvedgrad iznad Zagreba,²⁴ a zatim 1493. i kao kaštelana značajne utvrde Rakovec (Rakonok) sjeverno od današnjeg Vrbovca.²⁵ Sljedeće godine postao je kaštelan u Varaždinu i ubirač tridesetine u Zagrebu, 1497. godine bio je kaštelan Božjakovine zajedno s Marčinkom (Martinom) Predrihóijem, a između 1494. i 1502. godine bio je i kaštelan utvrda Krupa i Japra (Japar-grad) u Zagrebačkoj županiji,²⁶ da bi konačno, 1498. godine, bio imenovan kaštelanom Velikog Kalnika.²⁷ Vrhunac Alapićeve karijere u protuosmanlijskim ratovima bio je od 1509. do 1511. g. kada je bio ban Jajačke banovine.²⁸ Iako izvori nigdje di-

rektno ne spominju Alapićeve okršaje s Osmanlijama, gotovo je sigurno da je kao zapovjednik brojnih utvrda igrao važnu ulogu u obrani Slavonije od osmanlijskih prodora.

Alapić je vrlo vjerojatno morao sam plaćati vojnu posadu koja je branila utvrde, pa mu je 1502. Ivaniš Korvin darovao posjed i utvrdu Veliki Kalnik kao nadoknadu za 8000 zlatnih ugarskih florena potrošenih na obranu utvrda Krupa i Japra. Jedanaest godina kasnije morao je kod vlastite supruge založiti Veliki Kalnik na iznos od 4000 florena kako bi mogao platiti vojsku koja je čuvala Jajce u vrijeme njegovog banovanja.²⁹

Posjedi Baltazara Alapića

Posjedi Baltazara Alapića nalazili su se u Križevačkoj i Zagrebačkoj županiji.³⁰

Prema popisu i obračunu poreza posjedi u Križevačkoj županiji bili su Veliki Kalnik (*Nagkemlek*), koji je ujedno bio i najveći Alapićev posjed, zatim Kamešnica (*Kamenycza-villicatus*) i Ljubešćica (*Lwbewschycza*). Nažalost, sačuvani su samo kompletni podaci o selištima za 1507. godinu, kada je Baltazar Alapić na posjedu Veliki Kalnik imao 115 selišta, na posjedu Kamešnica 24 selišta,

23 *Balthasar de Alap, capitaneorum castris Medwara, civitatisque Montisgrecensis nostrorum*, Emilij Laszowski, *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja, svezak II.*, Zagreb, 1905., str. 85 (isprava 65.).

24 Isto i Ivan Krstitelj Tkalčić, *Povijesni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba*, Zagreb, 1894., str. 486 (isprava 364.).

25 Stipišić, Šamšalović, *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije*, 1961., str. 472 (regesta 3231.).

26 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, 53–54.

27 Stipišić, Šamšalović, *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije*, 1961., str. 490 (regeste 3438. i 3442.).

28 Švab, Alapić, Baltazar, str. 50. i Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, str. 54–55.

29 Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, str. 54–55.

30 Svi podaci za ovo poglavlje uzeti su iz izdanja: Josip Adamček, Ivan Kampuš, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, Zagreb: IHP Sveučilišta u Zagrebu, 1976.

Sl. 4 Ostatci utvrde Veliki Kalnik (snimio Ozren Blagec)
 Fig 4. Remnants of the Veliki Kalnik fortress (photographed by Ozren Blagec)

a na posjedu Ljubešćica³¹ svega 6 selišta. Osim Baltazara Alapića dva selišta na posjedu Veliki Kalnik, odnosno Brezovica, imao je i lokalni župnik. Podaci o posjedu Kamešnica postoje i za još nekoliko godina, no tada se ne navodi točno ime vlasnika posjeda, ali vjerojatno se radi o Baltazaru Alapiću. Tako 1512. i 1513. posjed ima 28 selišta, a za potonju se godinu kao njegov vlasnik navodi viceban, što se gotovo sigurno odnosi na Alapića. Godine 1520. broj selišta na posjedu Kamešnica smanjen je na 20, da bi već 1533. kada njime upravlja Ivan Alapić, Baltazarov sin, bio potpuno pust, tj. bez ijednog selišta, kao i posjed Ljubešćica.

POSJED VELIKI KALNIK / BREZOVICA

GODINA	VLASNIK	BROJ SELIŠTA
1507.	Baltazar Alapić	115
1513.	Viceban	49

POSJED KAMEŠNICA

GODINA	VLASNIK	BROJ SELIŠTA
1507.	Baltazar Alapić	24
1512.	?	28
1513.	viceban	28
1520.	?	20
1533.	(Ivan Alapić)	0

POSJED LJUBEŠĆICA

GODINA	VLASNIK	BROJ SELIŠTA
1507.	Baltazar Alapić	6
1533.	Ivan Alapić	0

Posjedi u Zagrebačkoj županiji bili su na prostoru Turopolja i to: Mičevac (*Mykchowcz*), Vratečko (*Wraca/Wradchya/Wrathcza/ Wrachya*), Vukovina (*Wokowyna*), Obrež (*Obres*), Demerje (*Damerye*) i Kupčina (*Kwpchyna*).

31 Godine 1533. kao posjednik Ljubešćice navodi se Baltazarov sin Ivan Alapić, no na posjednu više nema niti jedno selište.

Posjed / godina	Mičevac	Vratečko	Vukovina	Obrež	Demerje	Kupčina	UKUPNO
1507	27	16	23	31	16	11	124
1509	21	16	25	29	17	8	116
1517	20*	10	22	23	16	10	101
1520	0	10	20	24	-	12	66

* Odnosi se na posjede Mičevac, Jakuševac i Marinac

Primjetan je veliki pad broja selišta na posjedima Baltazara Alapića u samo trinaest godina. Godine 1507. raspolagao je s ukupno 269 selišta, a 1520. sa samo 135 selišta ili upola manje, što je posljedica osmanskih pustošenja krajem drugog desetljeća 16. stoljeća.

Baltazar Alapić često je ulazio u sukobe sa svojim podanicima, ali i s ostalim posjednicima na području Turopolja o čemu svjedoče i brojne sudske istrage ili tužbe drugih plemića i jobagiona protiv njega.³²

Baltazar Alapić i Brezovica – obnova crkve sv. Brcka na Kalniku

Već smo naveli da je Baltazar Alapić 1498. postavljen za kaštelana utvrde Veliki Kalnik, a četiri godine kasnije ban Ivaniš Korvin darovao mu je utvrdu i posjed. Obitelj Alapić gospodarit će Velikom Kalnikom do pred kraj 16. stoljeća, kada nakon smrti Gapšarovog brata Nikole Alapića hrvatski ogranak ove ugarske plemićke obitelji izumire u muškoj liniji. Baltazar Alapić zasigurno je dosta vremena provodio u velikokalničkoj utvrdi, a njegovo je prisustvo ostavilo značajan trag na razvoj naselja Brezovica, danas sela Kalnik, smještenog nekoliko stotina metara ispod utvrde Veliki Kalnik.

Kalnik je još od 13. stoljeća središte arhiđakonata,³³ a kalnička župa se spominje u prvim popisima župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine.³⁴ Sve do početka 16. stoljeća kao župna crkva služila je danas zapuštena crkva sv. Martina na lokalitetu Igrišće, otprilike dva kilometra udaljenom od utvrde Veliki Kalnik, dok je

u samom naselju Brezovica stajala malena kapela posvećena svetom Brcku, vjerojatno podignuta u drugoj polovici 14. stoljeća. Dolaskom Alapića na Veliki Kalnik pristupa se obnovi kapele sv. Brcka, u kasnogotičkom stilu, pri čemu je sagrađeno novo svetište s trijumfalnim lukom, novi zvonik i tornjić sa stubištem uz zvonik, a moguće da je produžena postojeća lađa.³⁵ Konačno 1509. središte kalničke župe bilo je preseljeno iz crkve sv. Martina u crkvu sv. Brcka, gdje se nalazi i danas.³⁶

Druga posljedica nazočnosti obitelji Alapić na Kalniku bilo je postupno pretvaranje do tada slobodnih stanovnika naselja Brezovica u kmetove, koja je svoj epilog doživjela početkom 17. stoljeća.

Naselje Brezovica nastalo je u 14. stoljeću kao podgrađe utvrde Veliki Kalnik, na križištu puteva koji su vodili od Podravine prema Hrvatskom zagorju i od Križevaca prema Varaždinu. Naselje je od kralja Ludovika Anžuvina dobilo privilegij slobodnog kraljevskog trgovišta 13. prosinca 1367., a privilegij je krajem 14. i tijekom 15. stoljeća u nekoliko navrata i potvrđivan. No, zbog sve češćih osmanlijskih provala, koje započinju krajem 15. stoljeća, i koje su u nekoliko navrata ozbiljno zaprijetile kalničkom području, broj stanovnika Brezovice počinje opadati, a samim time i njihova ekonomska moć. To su Alapići počeli postupno koristiti kako bi nekada slobodne stanovnike pretvorili u svoje kmetove, što im je konačno, zahvaljujući zaključcima komisije koju je 1611. godine oformio Hrvatsko-slavonski sabor, i uspjelo. Taj je proces vjerojatno započeo već početkom 16. stoljeća, za Baltazara Alapića, tim više što iz brojnih izvora saznajemo o njegovom često nasilničkom ponašanju prema kmetovima, jobagionima pa čak i drugim vlastelinima na području Turopolja,³⁷ što nam daje naslutiti da je na sličan način postupao i prema stanovnicima Brezovice.³⁸

32 Emilij Laszowski, *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja, svezak II.*, Zagreb, 1905., str. 259–282, 309–324, 332–336, 360–388, 422–444.

33 Stjepan Kožul, *Kalnički arhiđakoniat: danas Bjelovarsko-kalnički arhiđakoniat Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić”, 2005., str. 11.

34 Josip Butorac, *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, *Starine*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1984., str. 88.

35 Zdenko Balog, *Kasnogotička obnova crkve svetog Brcka na Kalniku*, *Kaj* 1–2, Zagreb, 1996., str. 90.

36 Isto, str. 87.

37 Vidi bilješku 32.

38 O tome opširno: Hrvoje Petrić, *Trgovište Brezovica u Križevačkoj županiji*, *Cris*, 6/1, Križevci: Povijesno društvo Križevci, 2004., str. 27–34.

Sl. 5 Župna crkva sv. Brcka u selu Kalnik (snimio Ozren Blagec)

Fig. 5 Parish Church of Saint Brice in the village of Kalnik (photographed by Ozren Blagec)

Umjesto zaključka

Baltazar Alapić umire 1524. godine, vjerojatno na Kalniku, gdje je po svemu sudeći i pokopan u netom obnovljenoj crkvi sv. Brcka.³⁹

Porijeklom iz obitelji sitnog plemstva, u mladosti je nastojao, te je prvim brakom i uspio, zadobiti status građanina Zagreba. Dolaskom Ivaniša Korvina na mjesto slavonskog bana započinje njegova vojnička karijera, tipična za pripadnike srednjeg i višeg plemstva, tijekom koje će biti kaštelanom brojnih utvrda u Slavoniji, podbanom Kraljevine Slavonije i jajačkim banom. Zahvaljujući funkcijama koje je obnašao u svojoj više od tri desetljeća dugoj vojničkoj karijeri stekao je značajne posjede, što putem darovnica, što kupovinom, u Križevačkoj i

Zagrebačkoj županiji, koji su mu između ostaloga koristili kako bi mogao financirati obranu Slavonije od sve češćih i opasnijih provala Osmanlija. Alapićev najznačajniji posjed bila je utvrda Veliki Kalnik, po kojem će on i njegovi nasljednici nositi naziv Velikokalnički. Njegov unuk Gašpar Alapić postat će slavonskim banom, čime će se uvrstiti u red najvišeg slavonskog plemstva, no nakon njegove smrti 1584. izumire i obitelj koja svoj uspon u prvome redu može zahvaliti Baltazaru Alapiću.

Nažalost, još uvijek ostaje neistražena građa o obitelji Alapić koja se nalazi u Kaptolskom arhivu u Zagrebu, a radi se o tekstu *Memoriale dominorum familiae Allaphi*, koji vjerojatno sadržava dragocjene podatke kako o Alapićima, tako i o samom Baltazaru Alapiću.⁴⁰

39 Pálósfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci), 1400-1526*, str. 55–56.

40 Josip Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1980., str. 525.

Summary

Baltazar Alapić – Slavonian Viceban and Master of Veliki Kalnik

Keywords: the Alapićs, Baltazar Alapić, Viceban, ban of Jajce, Turopolje

Baltazar Alapić was a descendant of a lower rank Hungarian noble family which moved to Slavonia in the middle of the 15th century. Neither the identity of his parents, nor the date of his birth is clear. He became a citizen of Zagreb in his youth, but soon started pursuing a career in the military. He was the commander of many fortresses

in Slavonia (Medvedgrad, Rakovec, Varaždin, Krupa, Japra, Božjakovina, Veliki Kalnik), while his estates were located in the Zagreb and Križevci Counties. He held the position of viceban of Slavonia on three occasions in a span of ten years from 1497 to 1516, later serving as ban of Jajce from 1511 to 1513.

He fathered at least six children from three marriages, the most famous of them being Ivan Alapić, the father of the later Slavonian Ban Gašpar Alapić. His most important estate was Veliki Kalnik, which is why he and his successors bear the surname Alapić of Veliki Kalnik. He was buried in the Church of Saint Brice in Brezovica (present-day Kalnik), which was renovated in late Gothic style a few years after his death due to the seat of the Parish of Kalnik moving from the Church of Saint Martin in Igrišće to the mentioned church.